

Etnische registratie

In de Volkskrant (15/4/2009) berichtte verslaggever John Wanders over de Verwijsindex Risicjongeren (VIR).¹ Het twistpunt is de etnische registratie van allochtone jongeren. Deze kwestie leidde vorig jaar tot de val van minister Ella Vogelaar.² De meerderheid van de Tweede Kamer is geporteerd voor etnische registratie, maar de Raad van State en het College Bescherming Persoonsgegevens hebben principiële bezwaren. Het Kabinet is er nog niet uit, maar zal uiterlijk medio 2009 met een standpunt komen.³

Wat is etnische registratie?

Het gaat om de vraag welke gegevens in de digitale kaartenbak van overheidsinstanties mogen worden opgenomen: alleen iemands naam, geslacht, geboortedatum en/of burgerservicenummer of ook iemands etnische afkomst? Het bekendste voorbeeld van etnische registratie is het bevolkingsregister tijdens de Tweede Wereldoorlog. Joden kregen de letter J op hun persoonsbewijs en op basis daarvan werden ze door de toenmalige overheid in dodelijke mate gediscrimineerd. 'Zigeuners' en homoseksuelen werden onder het nazi-regiem eveneens vervolgd.

Ook hedentendage bevat het bevolkingsregister gegevens waaruit iemands etnische afkomst tot op zekere hoogte kan worden afgeleid. In de gemeentelijke basisadministratie (GBA) staat de geboorteplaats en nationaliteit van iedere ingezetene geregistreerd, en ook die van zijn of haar ouders. Maar de gemeente Rotterdam heeft een aparte (digitale) kaartenbak van 'risicjongeren' en daarin zijn deze GBA-gegevens in één etnisch label samengevat. Bijvoorbeeld: de persoon met dit burgerservicenummer is van Marokkaanse afkomst. Jeroen Dijsselbloem, tweedekamerlid voor de PvdA, licht de opzet als volgt toe.⁴ Rotterdam heeft een 'Deelgemeentelijke Organisatie Sluitende Aanpak (DOSA). Deze organisatie stemt hulp af op basis van (...) gegevens (...) die in de GBA staan. Dankzij de gegevens over de afkomst van de jongere stuurt de DOSA (...) een hulpdienst zoals een Marokkaanse mentor naar een jongere van Marokkaanse komaf (...).'

Waarom etnische registratie?

Het debat over etnische registratie (van verdachten, criminelen, risicjongeren) wordt vertroebeld door het feit dat het enerzijds over criminaliteitsbestrijding en bescherming van de staatsveiligheid gaat en anderzijds over de bescherming van kinderen en jongeren en over de hulpverlening die men aan hen en aan hun ouders wil bieden.⁵ Verder is er nog een grijze tussencategorie, die 'bijsturing van risicjongeren' wordt genoemd; bijvoorbeeld de controle op de naleving van de leerplichtwet en de bestrijding van alcohol- en drugsgebruik. De instanties die bij de Verwijsindex Risicjongeren betrokken zijn, worden consequent als hulpverleners (of partners in de hulpverleningsketen) aangeduid, maar daarmee wordt verbloed dat men tegelijkertijd de samenleving tegen potentiële boosdoeners wil beschermen en dat er ook strafmaatregelen en vormen van dwingende correctie in het assortiment zitten.

Wat is de Verwijsindex Risicjongeren (VIR)?

De Rotterdamse digitale kaartenbak is een voorloper van de landelijke Verwijsindex Risicjongeren. De VIR is een digitaal gegevensbestand waarop instanties (waaronder scholen) de persoonsgegevens van risicjongeren kunnen invoeren, met het doel de gegevensuitwisseling en samenwerking tussen de instanties te bevorderen.⁶ Daartoe worden in de VIR slechts enkele gegevens vermeld:

- wat is het burgerservicenummer van deze risicjongere?
- door welke instantie(s) is de betrokkene als risicjongere aangemeld? en
- tot welke contactpersoon binnen die instantie(s) kan men zich wenden om nadere informatie over deze risicjongere te verkrijgen?

Door vele gemeenten wordt reeds met een lokale versie van de VIR geëxperimenteerd, maar de wettelijke kaders ervan moeten nog door het Parlement worden vastgelegd.⁷ Zoals gezegd is in de Rotterdamse VIR ook nog een vierde gegeven opgenomen:

- wat is de etnische afkomst van deze risicjongere?

Wat zijn risicjongeren?

Het gaat om personen tot 23 jaar 'bij wie zich problemen voordoen waardoor [volgens de desbetreffende instantie] hun persoonlijke ontwikkeling wordt bedreigd en waardoor zij buiten de maatschappij dreigen te vallen.' Het gaat dus om jongeren bij wie enig risico bestaat dat ze zich niet optimaal ontwikkelen, of dat ze geen optimale aansluiting vinden bij de 'normale' maatschappij of dat ze schade zullen berokkenen aan de 'normale' maatschappij.

Wat zijn de meldcriteria?

De criteria die instanties kunnen aanleggen bij hun beslissing iemand als risicojongere op de VIR aan te melden, zijn zeer ruim geformuleerd.⁸ Zo ruim dat misschien wel 90% van de niet-Westers allochtone jongeren als risicojongeren kunnen worden aangemerkt. In een bange, xenofobe en islamofobe samenleving is het niet uitgesloten dat sommige instanties eropuit zijn zoveel mogelijk niet-Westers allochtonen onder vermelding van hun etnische afkomst op de VIR te registreren [net zoals de Nederlandse criminaliteitsbestrijders ernaar streven de DNA-gegevens van zoveel mogelijk Nederlandse ingezetenen in de nationale justitiële databank op te nemen]. Daartoe kunnen ze *statistische* risicoprofielen hanteren: men kijkt niet zozeer naar concrete signalen dat iemand dreigt te ontsporen, maar men bestempelt iemand reeds als risicojongere wanneer hij of zij tot een categorie mensen behoort waarbinnen relatief veel ontsporingen optreden. Het blote feit dat iemand van Antilliaanse afkomst is en in een bepaald postcodegebied woont, zou vanuit die gezichtshoek al voldoende zijn om hem of haar met krachtige hand te begeleiden en in de gaten te houden. Als etnische registratie in de VIR wordt toegestaan, kan de VIR zich ontwikkelen tot een systeem dat dezelfde functie vervult als de J op het persoonsbewijs.

Wat is de taak van de school?

Scholen zijn gerechtigd risicojongeren aan te melden op de VIR. Maar de nadere uitwerking wordt geregeld in lokale convenanten die op initiatief van de Gemeente totstandkomen. Aangezien de Gemeente tevens aan de geldkraan van scholen zit, kan zij pressie op hen uitoefenen om via de VIR (en via de zorgadviesteams) hun bijdrage te leveren aan het gemeentelijk jeugdbeleid en aan een 'sluitend systeem voor de gehele jeugdketen' om allochtone jongeren in het gareel te houden. Zo is het denkbaar dat druk op scholen wordt uitgeoefend iedere leerling waarmee 'iets' aan de hand is als risicojongere op de VIR aan te melden, bijvoorbeeld:

- risicoleerlingen: leerlingen die lage cijfers halen, die leerachterstand hebben opgelopen, die onvoldoende leermotivatie tonen, die een klas moeten doubleren, die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen;
- leerlingen die de schoolregels overtreden;
- leerlingen die zich volgens de school niet genoeg aanpassen aan de autochtone zeden en gewoonten, die radicale opvattingen hebben of die zich afwijkend kleden (hoofddoek, gothic, Lonsdale);
- leerlingen wier ouders zich niet aan het 'schoolcontract' houden (zie het voorstel van wethouder Leonard Geluk d.d. maart 2009).⁹

Maar is dat de taak van de school?

Men kan het tot de taak van de school rekenen dat zij aan de bel trekt als zij concrete aanwijzingen heeft dat een leerling dreigt te ontsporen. In dat geval neemt de mentor contact met de leerling en zijn of haar ouders op. Eventueel vraagt zij hun toestemming om de problemen aan het zorgadviesteam (ZAT) voor te leggen, waarin ook externe instanties zitting hebben. Ook valt het nog te verdedigen dat de school in overleg met het ZAT besluit in geval van ernstig crimineel gedrag tot een VIR-melding over te gaan. De school is weliswaar niet gebonden aan een professioneel beroepsgeheim, maar ook voor scholen geldt dat zij hun taak niet kunnen verrichten als zij bij het minste of geringste de vertrouwensrelatie met hun leerlingen doorbreken. Dus in principe geen VIR-meldingen, tenzij de betrokken leerling een ernstig gevaar voor zijn of haar omgeving oplevert.

Het is volgens mij in strijd met de missie van de school als zij meewerkt aan de maatschappelijke tweedeling tussen autochtonen en allochtonen en aan een systeem waarin allochtonen onder verscherpt toezicht worden geplaatst. Het is de missie van de school de leerlingen binnen haar onderwijs optimale kansen te geven en hen te stimuleren hun talenten te ontwikkelen en een volwaardige plaats te vinden in de Nederlandse (en mondiale!) samenleving. Het is de missie van de school naar iedere leerling afzonderlijk te kijken, niet als lid van een etnische groep maar als een unieke persoon. Het fundament van de school is dat zij haar leerlingen niet discrimineert en dat zij hen leert elkaar niet te discrimineren. Zij mag daarom niet meewerken aan een etnisch registratiesysteem waarin ongelijke behandeling van gelijke gevallen tot deugd is verheven.

Zijn de bezwaren tegen etnische registratie op de VIR een vorm van juridische haarkloverij? Nee, met etnische registratie worden fundamentele normen en waarden van de Nederlandse samenleving aangetast. Als scholen daaraan meewerken, verliezen ze hun geloofwaardigheid jegens leerlingen en ouders.

Wes Holleman

weblog onderwijs 17-4-2009

<http://www.onderwijsethiek.nl>

>>> eindnoten >>>

-
- ¹ http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1182269.ece/Bezwaar_tegen_etnische_registratie_is_haarkloverij
 - ² http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1095218.ece/Vogelaar_speelde_ingewikkeld_spel_met_etnische_registratie
 - ³ <http://www.vrom.nl/pagina.html?id=38338>
 - ⁴ <http://www.allepersberichten.nl/persbericht/2922/1/Reactie-Dijsselbloem-op-discussie-vastleggen-eticiteit/>
(<http://www.pvda.nl/renderer.do/menuId/45527/clearState/true/sf/45527/returnPage/45527/itemId/220356304/realItemId/220356304/pageId/200006510/instanceId/37907>)
 - ⁵ Allochtone jongeren zijn oververtegenwoordigd in de cijfers betreffende geregistreerde criminaliteit, vergeleken met hun autochtone leeftijdgenoten; zie <http://allochtonen.web-log.nl/allochtonen/2009/04/aanpak-van-crim.html>
 - ⁶ <http://www.verwijsindex.nl/>
 - ⁷ <http://www.ikregeer.nl/zoek/dossier/31855>
 - ⁸ <http://www.meldcriteria.nl/>
 - ⁹ http://www.trouw.nl/onderwijs/nieuws/basisonderwijs/article2063322.ece/Opvoeden_in_contract_met_ouders.html
http://www.trouw.nl/onderwijs/nieuws/basisonderwijs/article2063501.ece/Schoolcontract_roept_twijfel_op_.html
http://www.ad.nl/binnenland/3102973/lsquoContract_Ik_ben_al_rsquon_goede_mamarsquo.html
http://www.ad.nl/commentaar/3102784/Goed_dat_een_overheid_zich_bemoeit_met_de_opvoeding.html
<http://opvoedingsboek.web-log.nl/opvoedingsboek/2009/03/wat-vind-jij-co.html>